On Tue, May 16, 2023 at 10:41 AM Esa Ylikoski [redacted] wrote:

> Arvoisa hyvinvointialue
>
> Hei!
> Alla esityksemme hyvinvointialueenne toiminnan kehittämiseen:
>
> **Tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaistilaisuuksiin**
>
> *Vainajan katsomusta kunnioittaviin eri uskontojen ja uskonnottomien hautajaisten järjestämiseen tulee olla käytettävissä niihin soveltuvia tiloja. Yhä useammat vainajat ovat muita kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä. Yhdenvertaisuus ja uskonnonvapaus edellyttävät, että erilaisia ei-kirkollisia hautajaistilaisuuksia varten julkiset palvelut alkavat tarjota vuokrattavia tunnustuksettomia, monikäyttöisiä seremoniatiloja.*
>
> *Kirkon jäsenten hautajaisten seremoniatilojen saatavuus on turvattu, mutta muiden osalta ei. Vaikka seurakuntien hautausmaat ja krematoriot hoitavat lakisääteisesti yleistä hautaustoimea ja saavat siihen avustusta valtion budjetista, niiden kappelit on tarkoitettu vain kirkollisia hautajaisia varten. Monin paikoin kappeleita ei vuokrata ei-kirkollisiin saattotilaisuuksiin, mutta niiden vuokraamisen salliminen ei ole ratkaisu, koska ne ovat kristillisesti tunnustuksellisia tiloja.*
>
> *Vainajan katsomusta kunnioittaviin hautajaisiin sopivien, eri katsomusryhmille soveltuvien monikäyttöisten, tunnustuksettomien tilojen saatavuuden parantuminen kuuluu luontevasti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä uusien hyvinvointialueiden tehtäväkenttään. Sairaaloiden nykyiset hiljentymishuoneet eivät voi vastata tähän tarpeeseen kuin pieneltä osin.*

Kuolemantapauksen aiheuttamasta järkytyksestä huolimatta lesken tai lähiomaisten pitää järjestää hautaus nopeasti ja hoitaa monia asioita, joihin liittyy byrokratiaa. Siksi sosiaalitoimen on myös järjestettävä neuvontaa ja tarvittaessa autettava asioiden hoitamisessa, alkaen kriisipäivystyksestä. Psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestäminen stressaavan tilanteen terveydellisten riskien ehkäisemiseksi on osa lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa.

Perusteluja hautajaisten seremoniatilaongelman ratkaisuun

Suomessa kuolee vuosittain noin 55 000 ihmistä, viime vuonna jopa yli 62 000 ihmistä, ja hautajaisiin osallistuu yli miljoona ihmistä. Kuolemantapaus aiheuttaa vainajan läheisille psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin liittyvän terveydellisen riskin. Jo saattohoitovaihe on voinut olla raskas.

Tällaisessa tilanteessa läheisten lakisääteisenä tehtävänä on järjestää vainajan hautaus niin, että ruumista ja tuhkaa käsitellään arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla sekä vainajan katsomusta ja toivomuksia kunnioittaen. Julkisen vallan tulisi tarjota tämän tehtävän hoitamiseen edellytykset yhdenvertaisesti riippumatta ihmisten uskonnosta tai vakaumuksesta.

Suomalaisessa hautauksen tapakulttuurissa vainajalle jätetään jäähyväiset arkun luona. Tähän tarvitaan seremoniatilaa. Kirkollisissa hautauksissa kyse on siunaustilaisuudesta kirkossa tai hautausmaan tai krematorion kappelissa. Uskonnottomissa siviilihautajaisissa kyse on saattotilaisuudesta, jossa vainajan ruumis on läsnä arkussa ennen hautausta tai tuhkaukseen jättämistä.

Saattotilaisuus on eri asia kuin vainajan hyvästely esimerkiksi sairaalan potilas- tai hiljentymishuoneessa tai muistotilaisuus, joka usein järjestetään saattotilaisuuden ja arkkuhautauksen jälkeen. Muistotilaisuuksiin on runsaasti pitopaikkoja, mutta saattotilaisuuksiin ei.

Hautaustoimilaki on antanut yleisen hautaustoimen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien tehtäväksi. Seurakuntien hautausmaille pitää voida haudata ja niiden krematorioissa tuhkata myös muut kuin ev.-lut. kirkon jäseninä olleet vainajat. Ev.-lut. kirkko ja sen seurakunnat saavat valtion budjettivaroista käytännössä runsaasti yli 100 miljoonaa euroa (noin 20 euroa/kuntalainen/vuosi) hautaustoimen hoitamiseen.

Hautaustoimilaki ei käsittele hautajaistilaisuuden järjestämiseen liittyviä tilakysymyksiä. Saattotilaisuuksien tilatarjonnan parantaminen on sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaan kuuluva asia, jonka hoitaminen käytännössä kuuluu hyvinvointialueille.

Syrjivä tilanne hautajaistiloissa

Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluneiden vainajien siunaustilaisuuksien tilakysymys on käytännössä hyvin hoidettu, koska käytettävissä on seurakuntien hautausmaiden ja krematorioiden kappeleita sekä myös kirkkorakennuksia.

Kappeleita ei ole kuitenkaan tarkoitettu uskonnottomien eikä muihin uskontokuntiin kuuluvien hautajaisiin. Ne on varustettu ja koristeltu nimenomaan ev.-lut. kirkon symboliikan mukaisesti. Tosin muutkin kuin kirkon jäsenet ovat vuosikymmeniä osallistuneet hautausmaiden rakennus- ja ylläpitokustannuksiin yritysten kirkollisveron sekä yhteisöveron jako-osuuden kautta. Vasta kun hautaustoimen tukemisessa siirryttiin valtion budjettirajoitukseen, kirkkohallitus antoi vuonna 2012 seurakunnille ohjeet erottaa kappelin kirjanpito muusta hautausmaan ja krematorion kirjanpidosta.

Suuri osa seurakunnista ei vuokraa kappeleitaan muihin kuin kirkollisten hautajaisten siunaustilaisuuksiin. Se on piispainkokouksen vuonna 2005 hyväksymän Kirkollisten toimitusten oppaan ja vuonna 2012 antaman suosituksen mukaista. Turun hallinto-oikeus on hyväksynyt tämän käsitellessään kantelua vuokrauskiellosta. Päätöksen mukaan syrjintäolettama on syntynyt, mutta kun hautaustoimilaki ei sano kappeleista mitään ja päätösvalta on kirkkolain nojalla kirkolla, syrjintäolettama on kumoutunut (19/0555/2).

Kappelien vuokrauskieltoa ei pidetä reiluna. Vuonna 2020 teettämämme mielipidetiedustelun mukaan 75 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että kirkon hautausmaiden kappeleita tulisi voida käyttää myös ei-kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin. 18 prosenttia katsoo, että niitä tulee käyttää vain kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin; 7 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ei-kirkollisten hautajaisten seremoniatilakysymystä ei kuitenkaan voida yleisesti ratkaista kirkon kappelien kautta. Vaikka melko monien seurakuntien kappeleita onkin voitu vuokrata siviilihautajaisten saattotilaisuuksiin ehdolla, että tilan koristeluihin ei tehdä muutoksia, kappelien vuokrausoikeuden laajentaminen ei ole kestävä ratkaisu. Se ei muuttaisi nykyisen tilanteen perustavaa seremoniatilojen tarjonnan epäyhdenvertaisuutta.

Julkisen vallan palvelujen tulee tarjota tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaisten saattotilaisuuksien järjestämiseen. Tilojen tulee olla monikäyttöisiä siten, että niissä voidaan järjestää niin uskonnottomien siviilihautajaisten saattotilaisuuksia kuin monien eri uskontokuntien seremoniaperinteen mukaisia hautajaistilaisuuksia. Tilojen kysyntä kasvaa lähivuosina yhteiskunnan maallistumiskehityksen sekä monikulttuurisuuden edistyessä.

Läheisten hyvinvointi ja vainajan katsomuksen kunnioittaminen

Julkisen vallan ei pidä hyväksyä, että henkisesti raskaassa, stressaavassa tilanteessa olevia ihmisiä syrjitään hautajaisten järjestämisessä uskonnon tai vakaumuksen perusteella. Yhdenvertaisuuden vuoksi hautajaisten järjestämisedellytyksiä tulee olennaisesti parantaa, mikä tukee haavoittuvassa asemassaa olevien läheisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä ehkäisee sairastumista.

Julkisen vallan tulee käytännössä tukea ja luoda edellytyksiä sille, että hautauksissa vainajan katsomusta voidaan kunnioittaa hautaustoimilain edellyttämällä tavalla.

Tällä hetkellä Suomessa on tilanne, jossa vainajan uskonnotonta katsomusta ei kunnioiteta hautauksessa niin kuin laki edellyttää. Hautaustilastojen mukaan vuonna 2022 kirkon hautausmaille haudatuille vainajille, jotka eivät olleet kirkon jäseniä, peräti 68 prosentille toimitettiin kirkollinen siunaus.

Usein kyse on ollut siitä, että hautaustoimistoilla ei ole tiedossa sopivaa seremoniatilaa uskonnottoman vainajan saattotilaisuuteen tai tietoa saatavilla olevista uskonnottomista hautajaispuhujista. Tällöin hautaustoimisto on saattanut tarjota ainakin itselleen helpointa vaihtoehtoa, että hautajaiset järjestettäisiin hautausmaan kappelissa, jos ilmaiseksi tuleva pappi saa toimittaa siunauksen esimerkiksi niin sanotun lyhyemmän kaavan mukaan. Tällaista siunausta saatetaan markkinoida omaisille vähemmän uskonnollisena, vaikka kirkkokäsikirjan mukaisesti se ei ole yhtään vähemmän uskonnollinen kuin pidempi kaava on.

Vainajan läheinen asetetaan usein hyvin nopealla aikatauluilla valintatilanteeseen, jossa tarjolla on joko pienemmän vaivan tie, tavanomaisen kirkollisen kaavan mukainen, ehkä myös sosiaalisesti helpompi siunaustilaisuus, tai vaivaa ja kustannuksia aiheuttava yksilöllinen uskonnoton siviiliseremonia. Jos sopivia seremoniatiloja ei uskonnottomaan saattotilaisuuteen helposti löydy ja puhujankin hankkimisessa voi olla hankaluutta, saatetaan päättyä ratkaisuun, jossa uskonnottoman vainajan katsomusta ei voida yhdenvertaisella tavalla kunnioittaa siten kuin laki edellyttää.

Asia on voinut olla henkisesti vaikea myös jo kuolemaa lähestyvälle ihmiselle, joka ei haluaisi rasittaa läheisiään toiveillaan, jos häneltä kärtetään lupaa papin pyytämiseen. On paljon tapauksia, jossa omaiset eivät ole mitään lupaa kysyneetkään. Läheisiä kirkollisten hautajaisten järjestämien uskonnottomalle vainajalle voi jäädä jälkeenpäin ahdistamaan ja kaduttamaan, jos koetaan, että kaikki ei mennyt oikein, vaan siunaustilaisuudesta muodostuikin uskonnollisesti julistuksellinen. Kyse on käytännössä rakenteellisesta uskonnollisesta painostuksesta, joka rikkoo niin perustuslain yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden periaatteita kuin yhdenvertaisuuslakia ja hautaustoimilakia.

Julkisten palvelujen tarve

Kaikille sopivien tunnustuksettomien, monikäyttöisten seremoniatilojen järjestäminen ei-kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin on julkisten palvelujen tehtävä. Se kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin ja uusien hyvinvointialueiden tehtäväkenttään. Kyse on paitsi yhdenvertaisuudesta myös poikkeuksellisen kuormittavassa tilanteessa olevien ihmisten tukemisesta. Se edistäisi hyvinvointia ja terveyttä sekä ehkäisisi uusien ongelmien puhkeamista. Sairaaloiden nykyiset hiljentymishuoneet eivät voi vastata tähän tarpeeseen muutoin kuin pieneltä osin.

Tilakysymystä ei ole kohtuullista yrittää sälyttää ei-kirkollisen kansalaisyhteiskunnan tehtäväksi. Hautaustoimea harjoittavat yhdistykset ja muut yhteisöt eivät saa osuuttaan valtion hautaustoimeen tarkoitetusta tuesta. Krematorioaatteen virittämänä jo 100 vuotta sitten rakennettua Hietaniemen krematoriota ja sen kappeleita lukuun ottamatta tunnustuksettomia kappeleita ei ole Suomessa juurikaan rakennettu ja käytettävissä yleiseen käyttöön.

Esitämme, että tämä asia otetaan jokaisella hyvinvointialueella käsittelyyn. Siihen voi ja pitää ryhtyä odottamatta valtakunnallisia lakimuutoksia tai ohjeita. Samaan aikaan sosiaali- ja terveysministeriön on syytä tarttua kysymykseen ja miettiä keinoja tukea tätä tavoitetta. Asia on syytä ottaa huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön kehittämisessä.

Seremoniatilojen tarjontaa pitää parantaa, jotta hautaustoimilain säätämä vainajan katsomuksen kunnioittaminen voidaan turvata. Hyvinvointialueilla ei ole syytä jäädä odottamaan hautaustoimilain uusimista, vaan keskittyä hautajaisten seremoniatilakysymyksen käytännölliseen selvittämiseen ja ratkaisemiseen lähtien omista lähtökohdistaan, ihmisten sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista ja niiden edistämisestä, perustuslain yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden periaatteita kunnioittaen. Toki opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoima, hautausmaihin keskittyvä laki on syrjivänä syytä uudistaa.

Riittävä psyykkinen ja sosiaalinen tuki on turvattava

Psykososiaalisen tuen palveluiden järjestäminen on osa lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Henkistä tukea tarvitseville potilaille ja heidän läheisilleen oltava tarjolla uskonnollisesti neutraalia ammatillista apua. Kuolemantapauksen jälkeen hyvinvointialueilla tulee olla riittävät resurssit tarvittavan henkisen tuen antamiseen, alkaen kriisipäivystyksestä.

Kun kuoleman jälkeiseen asioiden hoitamiseen liittyy paljon byrokratiaa, jonka leski tai lähiomaiset saattavat kohdata valmistautumatta, sosiaalitoimen on järjestettävä neuvontaa ja tarvittaessa autettava asioiden hoitamisessa stressaavassa tilanteessa.

Koska yksityisillä hautaustoimistoilla on läheisten neuvonnassa ja hautajaisten järjestämisessä suuri rooli ja vastuu, toimialan piirissä on tärkeää keskustella, miten ne voivat parantaa palvelujaan omaisten tukemiseksi niin, että hautajaiset järjestetään vainajan katsomusta kunnioittavalla tavalla. Tässä tarvitaan myös yhteistyötä uskonnottomien järjestöjen ja eri uskontokuntien yhteisöjen kanssa.

Julkisen vallan on syytä tukea uskonnottomien järjestöjen ja yhteisöjen toimintaa siviilihautajaisten puhujapalvelujen tarjonnan laajentamiseksi muun muassa puhujakoulutuksen kautta. Myös uskonnottomien yhteisöjen neuvontapalveluja on syytä tukea julkisten palvelujen rinnalla.

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Jape Lovén
puheenjohtaja

Yhteystiedot:
Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki
val@vapaa-ajattelijat.fi

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki
val@vapaa-ajattelijat.fi
[redacted]

ESITYS

16.5.2023

Hyvinvointialueille

Tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaistilaisuuksiin

Vainajan katsomusta kunnioittaviin eri uskontojen ja uskonnottomien hautajaisten järjestämiseen tulee olla käytettävissä niihin soveltuvia tiloja. Yhä useammat vainajat ovat muita kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä. Yhdenvertaisuus ja uskonnonvapaus edellyttävät, että erilaisia ei-kirkollisia hautajaistilaisuuksia varten julkiset palvelut alkavat tarjota vuokrattavia tunnustuksettomia, monikäyttöisiä seremoniatiloja.

Kirkon jäsenten hautajaisten seremoniatilojen saatavuus on turvattu, mutta muiden osalta ei. Vaikka seurakuntien hautausmaat ja krematoriot hoitavat lakisääteisesti yleistä hautaustoimea ja saavat siihen avustusta valtion budjetista, niiden kappelit on tarkoitettu vain kirkollisia hautajaisia varten. Monin paikoin kappeleita ei vuokrata ei-kirkollisiin saattotilaisuuksiin, mutta niiden vuokraamisen salliminen ei ole ratkaisu, koska ne ovat kristillisesti tunnustuksellisia tiloja.

Vainajan katsomusta kunnioittaviin hautajaisiin sopivien, eri katsomusryhmille soveltuvien monikäyttöisten, tunnustuksettomien tilojen saatavuuden parantuminen kuuluu luontevasti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä uusien hyvinvointialueiden tehtäväkenttään. Sairaaloiden nykyiset hiljentymishuoneet eivät voi vastata tähän tarpeeseen kuin pieneltä osin.

Kuolemantapauksen aiheuttamasta järkytyksestä huolimatta lesken tai lähiomaisten pitää järjestää hautaus nopeasti ja hoitaa monia asioita, joihin liittyy byrokratiaa. Siksi sosiaalitoimen on myös järjestettävä neuvontaa ja tarvittaessa autettava asioiden hoitamisessa, alkaen kriisipäivystyksestä. Psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestäminen stressaavan tilanteen terveydellisten riskien ehkäisemiseksi on osa lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa.

Perusteluja hautajaisten seremoniatilaongelman ratkaisuun

Suomessa kuolee vuosittain noin 55 000 ihmistä, viime vuonna jopa yli 62 000 ihmistä, ja hautajaisiin osallistuu yli miljoona ihmistä. Kuolemantapaus aiheuttaa vainajan läheisille psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin liittyvän terveydellisen riskin. Jo saattohoitovaihe on voinut olla raskas.

Tällaisessa tilanteessa läheisten lakisääteisenä tehtävänä on järjestää vainajan hautaus niin, että ruumista ja tuhkaa käsitellään arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla sekä vainajan katsomusta ja toivomuksia kunnioittaen. Julkisen vallan tulisi tarjota tämän tehtävän hoitamiseen edellytykset yhdenvertaisesti riippumatta ihmisten uskonnosta tai vakaumuksesta.

Suomalaisessa hautauksen tapakulttuurissa vainajalle jätetään jäähyväiset arkun luona. Tähän tarvitaan seremoniatilaa. Kirkollisissa hautauksissa kyse on siunaustilaisuudesta kirkossa tai hautausmaan tai krematorion kappelissa. Uskonnottomissa siviilihautajaisissa kyse on saattotilaisuudesta, jossa vainajan ruumis on läsnä arkussa ennen hautausta tai tuhkaukseen jättämistä.

Saattotilaisuus on eri asia kuin vainajan hyvästely esimerkiksi sairaalan potilas- tai hiljentymishuoneessa tai muistotilaisuus, joka usein järjestetään saattotilaisuuden ja arkkuhautauksen jälkeen. Muistotilaisuuksiin on runsaasti pitopaikkoja, mutta saattotilaisuuksiin ei.

Hautaustoimilaki on antanut yleisen hautaustoimen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien tehtäväksi. Seurakuntien hautausmaille pitää voida haudata ja niiden krematorioissa tuhkata myös muut kuin ev.-lut. kirkon jäseninä olleet vainajat. Ev.-lut. kirkko ja sen seurakunnat saavat valtion budjettivaroista käytännössä runsaasti yli 100 miljoonaa euroa (noin 20 euroa/kuntalainen/vuosi) hautaustoimen hoitamiseen.

Hautaustoimilaki ei käsittele hautajaistilaisuuden järjestämiseen liittyviä tilakysymyksiä. Saattotilaisuuksien tilatarjonnan parantaminen on sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaan kuuluva asia, jonka hoitaminen käytännössä kuuluu hyvinvointialueille.

Syrjivä tilanne hautajaistiloissa

Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluneiden vainajien siunaustilaisuuksien tilakysymys on käytännössä hyvin hoidettu, koska käytettävissä on seurakuntien hautausmaiden ja krematorioiden kappeleita sekä myös kirkkorakennuksia.

Kappeleita ei ole kuitenkaan tarkoitettu uskonnottomien eikä muihin uskontokuntiin kuuluvien hautajaisiin. Ne on varustettu ja koristeltu nimenomaan ev.-lut. kirkon symboliikan mukaisesti. Tosin muutkin kuin kirkon jäsenet ovat vuosikymmeniä osallistuneet hautausmaiden rakennus- ja ylläpitokustannuksiin yritysten kirkollisveron sekä yhteisöveron jako-osuuden kautta. Vasta kun hautaustoimen tukemisessa siirryttiin valtion budjettirajoitukseen, kirkkohallitus antoi vuonna 2012 seurakunnille ohjeet erottaa kappelin kirjanpito muusta hautausmaan ja krematorion kirjanpidosta.

Suuri osa seurakunnista ei vuokraa kappeleitaan muihin kuin kirkollisten hautajaisten siunaustilaisuuksiin. Se on piispainkokouksen vuonna 2005 hyväksymän Kirkollisten toimitusten oppaan ja vuonna 2012 antaman suosituksen mukaista. Turun hallinto-oikeus on hyväksynyt tämän käsitellessään kantelua vuokrauskiellosta. Päätöksen mukaan syrjintäolettama on syntynyt, mutta kun hautaustoimilaki ei sano kappeleista mitään ja päätösvalta on kirkkolain nojalla kirkolla, syrjintäolettama on kumoutunut (19/0555/2).

Kappelien vuokrauskieltoa ei pidetä reiluna. Vuonna 2020 teettämämme mielipidetiedustelun mukaan 75 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että kirkon hautausmaiden kappeleita tulisi voida käyttää myös ei-kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin. 18 prosenttia katsoo, että niitä tulee käyttää vain kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin; 7 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ei-kirkollisten hautajaisten seremoniatilakysymystä ei kuitenkaan voida yleisesti ratkaista kirkon kappelien kautta. Vaikka melko monien seurakuntien kappeleita onkin voitu vuokrata siviilihautajaisten saattotilaisuuksiin ehdolla, että tilan koristeluihin ei tehdä muutoksia, kappelien vuokrausoikeuden laajentaminen ei ole kestävä ratkaisu. Se ei muuttaisi nykyisen tilanteen perustavaa seremoniatilojen tarjonnan epäyhdenvertaisuutta.

Julkisen vallan palvelujen tulee tarjota tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaisten saattotilaisuuksien järjestämiseen. Tilojen tulee olla monikäyttöisiä siten, että niissä voidaan järjestää niin uskonnottomien siviilihautajaisten saattotilaisuuksia kuin monien eri uskontokuntien seremoniaperinteen mukaisia hautajaistilaisuuksia. Tilojen kysyntä kasvaa lähivuosina yhteiskunnan maallistumiskehityksen sekä monikulttuurisuuden edistyessä.

Läheisten hyvinvointi ja vainajan katsomuksen kunnioittaminen

Julkisen vallan ei pidä hyväksyä, että henkisesti raskaassa, stressaavassa tilanteessa olevia ihmisiä syrjitään hautajaisten järjestämisessä uskonnon tai vakaumuksen perusteella. Yhdenvertaisuuden vuoksi hautajaisten järjestämisedellytyksiä tulee olennaisesti parantaa, mikä tukee haavoittuvassa asemassaa olevien läheisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä ehkäisee sairastumista.

Julkisen vallan tulee käytännössä tukea ja luoda edellytyksiä sille, että hautauksissa vainajan katsomusta voidaan kunnioittaa hautaustoimilain edellyttämällä tavalla.

Tällä hetkellä Suomessa on tilanne, jossa vainajan uskonnotonta katsomusta ei kunnioiteta hautauksessa niin kuin laki edellyttää. Hautaustilastojen mukaan vuonna 2022 kirkon hautausmaille haudatuille vainajille, jotka eivät olleet kirkon jäseniä, perāti 68 prosentille toimitettiin kirkollinen siunaus.

Usein kyse on ollut siitä, että hautaustoimistoilla ei ole tiedossa sopivaa seremoniatilaa uskonnottoman vainajan saattotilaisuuteen tai tietoa saatavilla olevista uskonnottomista hautajaispuhujista. Tällöin hautaustoimisto on saattanut tarjota ainakin itselleen helpointa vaihtoehtoa, että hautajaiset järjestettäisiin hautausmaan kappelissa, jos ilmaiseksi tuleva pappi saa toimittaa siunauksen esimerkiksi niin sanotun lyhyemmän kaavan mukaan. Tällaista siunausta saatetaan markkinoida omaisille vähemmän uskonnollisena, vaikka kirkkokäsikirjan mukaisesti se ei ole yhtään vähemmän uskonnollinen kuin pidempi kaava on.

Vainajan läheinen asetetaan usein hyvin nopealla aikataululla valintatilanteeseen, jossa tarjolla on joko pienemmän vaivan tie, tavanomaisen kirkollisen kaavan mukainen, ehkä myös sosiaalisesti helpompi siunaustilaisuus, tai vaivaa ja kustannuksia aiheuttava yksilöllinen uskonnoton siviiliseremonia. Jos sopivia seremoniatiloja ei uskonnottomaan saattotilaisuuteen helposti löydy ja puhujankin hankkimisessa voi olla hankaluutta, saatetaan päättyä ratkaisuun, jossa uskonnottoman vainajan katsomusta ei voida yhdenvertaisella tavalla kunnioittaa siten kuin laki edellyttää.

Asia on voinut olla henkisesti vaikea myös jo kuolemaa lähestyvälle ihmiselle, joka ei haluaisi rasittaa läheisiään toiveillaan, jos häneltä kärtetään lupaa papin pyytämiseen. On paljon tapauksia, jossa omaiset eivät ole mitään lupaa kysyneetkään. Läheisiä kirkollisten hautajaisten järjestämien uskonnottomalle vainajalle voi jäädä jälkeenpäin ahdistamaan ja kaduttamaan, jos koetaan, että kaikki ei mennyt oikein, vaan siunaustilaisuudesta muodostuikin uskonnollisesti julistuksellinen. Kyse on käytännössä rakenteellisesta uskonnollisesta painostuksesta, joka rikkoo niin perustuslain yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden periaatteita kuin yhdenvertaisuuslakia ja hautaustoimilakia.

Julkisten palvelujen tarve

Kaikille sopivien tunnustuksettomien, monikäyttöisten seremoniatilojen järjestäminen ei-kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin on julkisten palvelujen tehtävä. Se kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin ja uusien hyvinvointialueiden tehtäväkenttään. Kyse on paitsi yhdenvertaisuudesta myös poikkeuksellisen kuormittavassa tilanteessa olevien ihmisten tukemisesta. Se edistäisi hyvinvointia ja terveyttä sekä ehkäisisi uusien ongelmien puhkeamista. Sairaaloiden nykyiset hiljentymishuoneet eivät voi vastata tähän tarpeeseen muutoin kuin pieneltä osin.

Tilakysymystä ei ole kohtuullista yrittää sälyttää ei-kirkollisen kansalaisyhteiskunnan tehtäväksi. Hautaustoimea harjoittavat yhdistykset ja muut yhteisöt eivät saa osuuttaan valtion hautaustoimeen tarkoitetusta tuesta. Krematorioaatteen virittämänä jo 100 vuotta sitten rakennettua Hietaniemen

krematoriota ja sen kappeleita lukuun ottamatta tunnustuksettomia kappeleita ei ole Suomessa juurikaan rakennettu ja käytettävissä yleiseen käyttöön.

Esitämme, että tämä asia otetaan jokaisella hyvinvointialueella käsittelyyn. Siihen voi ja pitää ryhtyä odottamatta valtakunnallisia lakimuutoksia tai ohjeita. Samaan aikaan sosiaali- ja terveysministeriön on syytä tarttua kysymykseen ja miettiä keinoja tukea tätä tavoitetta. Asia on syytä ottaa huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön kehittämisessä.

Seremoniatilojen tarjontaa pitää parantaa, jotta hautaustoimilain säätämä vainajan katsomuksen kunnioittaminen voidaan turvata. Hyvinvointialueilla ei ole syytä jäädä odottamaan hautaustoimilain uusimista, vaan keskittyä hautajaisten seremoniatilakysymyksen käytännölliseen selvittämiseen ja ratkaisemiseen lähtien omista lähtökohdistaan, ihmisten sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista ja niiden edistämisestä, perustuslain yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden periaatteita kunnioittaen. Toki opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoima, hautausmaihin keskittyvä laki on syrjivänä syytä uudistaa.

Riittävä psyykkinen ja sosiaalinen tuki on turvattava

Psykososiaalisen tuen palveluiden järjestäminen on osa lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Henkistä tukea tarvitseville potilaille ja heidän läheisilleen oltava tarjolla uskonnollisesti neutraalia ammatillista apua. Kuolemantapauksen jälkeen hyvinvointialueilla tulee olla riittävät resurssit tarvittavan henkisen tuen antamiseen, alkaen kriisipäivystyksestä.

Kun kuoleman jälkeiseen asioiden hoitamiseen liittyy paljon byrokratiaa, jonka leski tai lähiomaiset saattavat kohdata valmistautumatta, sosiaalitoimen on järjestettävä neuvontaa ja tarvittaessa autettava asioiden hoitamisessa stressaavassa tilanteessa.

Koska yksityisillä hautaustoimistoilla on läheisten neuvonnassa ja hautajaisten järjestämisessä suuri rooli ja vastuu, toimialan piirissä on tärkeää keskustella, miten ne voivat parantaa palvelujaan omaisten tukemiseksi niin, että hautajaiset järjestetään vainajan katsomusta kunnioittavalla tavalla. Tässä tarvitaan myös yhteistyötä uskonnottomien järjestöjen ja eri uskontokuntien yhteisöjen kanssa.

Julkisen vallan on syytä tukea uskonnottomien järjestöjen ja yhteisöjen toimintaa siviilihautajaisten puhujapalvelujen tarjonnan laajentamiseksi muun muassa puhujakoulutuksen kautta. Myös uskonnottomien yhteisöjen neuvontapalveluja on syytä tukea julkisten palvelujen rinnalla.

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Jape Lovén
puheenjohtaja

Vastaus aloitteeseen Esitys: Tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaistilaisuuksiin, Vapaa-ajattelijain liitto ry

Tällä hetkellä Pohteella on käytössä jäähyväistilanteisiin Oysissa kolme paikkaa:

patologian laitoksella, D-talossa ja uusin jäähyväishuone B-talon T-tasossa. Kaikki tilat ovat luonteeltaan muunneltavia. Esillä olevat kirkolliset symbolit voidaan poistaa jokaisesta kolmesta tilasta omaisten sitä halutessaan. Näin ollen samat tilat palvelevat kaikissa jäähyväistilanteissa ja kirkollisissa hautaan siunauksissa.

Juha Kyllönen
Johtava sairaalapastori, työnohjaaja
Sielunhoidon erityispalvelut